

країнах центральний банк не може контролювати кредити, надані парабанківськими кредитними установами, що означає зниження загальної здатності впливати через кредит на розвиток реального сектору [5].

Висновки. Підсумовуючи дослідження каналу банківського кредитування монетарного трансмісійного механізму, можна зробити висновок, що його дія пов'язана з формуванням самогенеруючого механізму зв'язку активності на ринку банківського кредитування та активності в реальному секторі економіки країни.

Література

1. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс. – М. : Изд-во "Гелиос АРВ", 1999. – 352 с.
2. Каллаур П.В. Механизм трансмиссии денежно-кредитной политики в экономике Республики Беларусь / П.В. Каллаур, В.Н. Комков, В.А. Черноокий // Белорусский экономический журнал. – 2005. – № 3. – С. 4-16.
3. Міщенко В. Монетарний трансмісійний механізм в Україні / В. Міщенко, А. Сомик // Вісник Національного банку України : журнал. – 2007. – № 7. – С. 24-27.
4. Кашьяп А. Денежно-кредитная политика и банковское кредитование / Анил Кашьяп, Джереми С. Штейн // National Bureau of Economic Research Working Paper, 1993. – № 4317. – April. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.nber.org/papers/w4317>.
5. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. School, Home and Office Edition. 230,000 Entries. Danbury, ct. Lexicon Publications, Inc. – 248 p.
6. Моисеев С. Трансмиссионный механизм денежно-кредитной политики / С. Моисеев // Финансы и кредит : журнал. – 2002. – № 18. – С. 38-51.
7. Черничко Т.В. Основні канали української моделі монетарного трансмісійного механізму / Т.В. Черничко // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.1. – С. 211-216.

Черничко Т.В. Кредитный канал украинской модели монетарного трансмиссионного механизма

Исследован механизм монетарной трансмиссии. Проанализированы современные подходы к формированию экономической сущности механизма монетарной трансмиссии. Определены виды кредитного канала монетарного трансмиссионного механизма. Особое внимание уделено влиянию канала банковского кредитования на динамику экономического развития Украины. Обоснованы особенности кредитных отношений, возникающих с участием кредитных учреждений. Путем исследования влияния расширения или сужения объемов кредитных ресурсов на динамику экономического развития обоснована эффективность монетарных инструментов государственного регуляторного влияния.

Ключевые слова: механизм монетарной трансмиссии, банковский кредит, межхозяйственный кредит, государственный кредит, кредитный канал.

Chernicko T.V. The Credit Channel of Ukrainian Model of Monetary Transmission Mechanism

The monetary transmission mechanism is investigated. The modern interpretation of economic essence of the monetary transmission mechanism has been analyzed. The types of credit channel of monetary transmission mechanism have been defined. Particular attention is paid to the impact of a bank lending channel on the dynamics of the economic development of Ukraine. The peculiarities of credit relations arising from the participation of credit institutions have been substantiated. By means of study of the influence of expansion or restriction of credit resources on the dynamics of economic development, the effectiveness of monetary instruments of state regulatory impact is proved.

Key words: monetary transmission mechanism, bank loans, inter-economy credit, public credit, credit channel.

УДК 336.225.3

Ст. наук. співроб. М.І. Мельник, д-р екон. наук;
здобувач І.В. Леуцук – ІРД НАН України

ДОКУМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА У СИСТЕМІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ

Досліджено процеси організації та здійснення податкових документальних перевірок в Україні. На основі отриманих результатів дослідження, з метою пошуку шляхів переходу від примусового стягнення податків і зборів податковими органами до надання сервісних послуг з обслуговування платників податків, систематизовано рекомендації щодо організаційного механізму вдосконалення контрольно-перевірочної роботи вітчизняних податкових органів із врахуванням прогресивних сучасних тенденцій у контрольній сфері, зокрема шляхом активізації електронних форм документальних перевірок.

Ключові слова: податки, адміністрування податків, податковий контроль, податкова перевірка, документальна перевірка.

Постановка проблеми. Необхідність оцінювання фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання податковими органами зумовлена, насамперед, потребою зниження кількості та обсягів правопорушень у податковій сфері, забезпечення стабільності надходжень до бюджетів усіх рівнів, підвищення фіскальної ефективності податкової системи зі збереженням стимуляційного потенціалу податкової політики щодо ділової активності та економічного розвитку загалом.

Чи не найбільш ефективною з точки зору повернення до бюджету податкових зобов'язань внаслідок ухилення суб'єктами бізнесу від оподаткування є документальна податкова перевірка, проведення якої дає змогу органам контролю порівнювати податкову звітність, подану платниками податків, з фактичними даними щодо їх фінансово-господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Численні аспекти вивчення науково-практичних проблем організації та здійснення податкових перевірок відображено у низці праць вітчизняних дослідників, зокрема О. Даниленка [2], О. Найденко [10], М. Просолова [14] та ін. Однак труднощі підвищення ефективності контрольно-перевірочного процесу свідчать про те, що проблеми планування, організації та здійснення податкових перевірок, зокрема документальних, у теоретичному і практичному аспектах залишаються остаточно не вирішеними. Зокрема, особливої уваги заслуговує дослідження проблематики запровадження електронних документальних перевірок.

Метою роботи є обґрунтування теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій щодо удосконалення та покращення якості організації та проведення документальних податкових перевірок в умовах підвищення ефективності адміністрування податків в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з Податковим кодексом України предметом документальної перевірки є своєчасність, достовірність, повнота нарахування та сплати усіх передбачених Податковим кодексом України податків та зборів, а також дотримання валютного та іншого законодавства, зокрема щодо укладення трудових договорів, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами), та яка проводиться на підставі податкових дек-

лараций (розрахунків), фінансової, статистичної та іншої звітності, реєстрів податкового та бухгалтерського обліку, ведення яких передбачено законом, первинних документів, які використовуються в бухгалтерському та податковому обліку і пов'язані з нарахуванням і сплатою податків та зборів, виконанням вимог іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи державної податкової служби, а також отриманих в установленому законодавством порядку органом державної податкової служби документів та податкової інформації, зокрема за результатами перевірок інших платників податків [1]. Тобто документальна перевірка здійснюється за сукупними показниками фінансово-господарської діяльності платника податків. Законодавчу класифікацію документальних перевірок, а також особливості їх проведення, представлено на рис. 1.

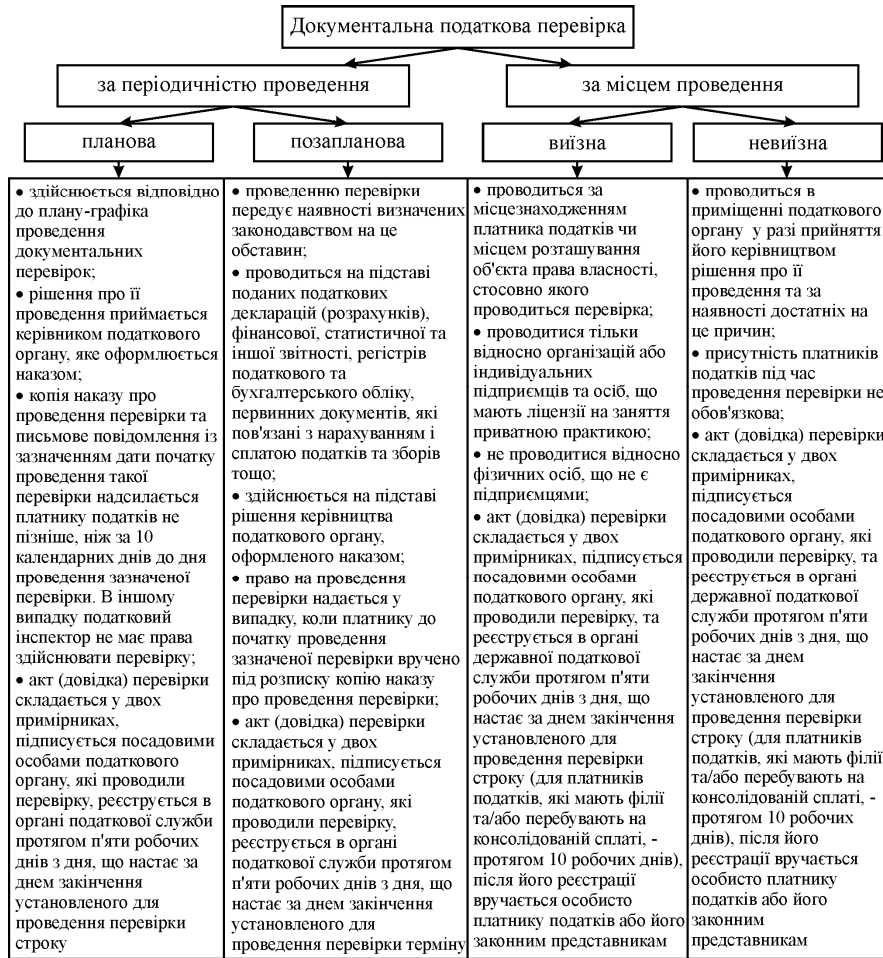

Рис. 1. Класифікація та особливості проведення документальних перевірок (складено на основі [1])

Якщо до прийняття Податкового кодексу терміни проведення документальних перевірок було визначено для двох категорій платників – суб'єктів малого підприємництва та інших платників, то нині запроваджено й третю категорію – великі платники податків, для яких Кодексом встановлено більш тривалі терміни перевірок (табл.).

Табл. Порівняльна характеристика термінів проведення документальних перевірок до і після прийняття Податкового кодексу*

Вид перевірки	Категорія платника податків	Термін проведення перевірки, днів		Відхилення, Δ
		до прийняття Податкового кодексу	після прийняття Податкового кодексу	
Документальна планова виїзна перевірка	для великих платників	**	30	**
	для малих підприємств	20	10	-10
	для інших платників	30	20	-10
Подовження термінів документальної планової виїзної перевірки	для великих платників	**	15	**
	для малих підприємств	10	5	-5
	для інших платників	15	10	-5
Документальна позапланова виїзна перевірка	для великих платників	**	15	**
	для малих підприємств	10	5	-5
	для інших платників	15	10	-5
Подовження термінів документальної позапланової виїзної перевірки	для великих платників	**	10	**
	для малих підприємств	2	10	-8
	для інших платників	5	10	-5

*Джерело: складено на основі [1, 12].

**До прийняття Податкового кодексу даної категорії платників податків не виділялося.

Незважаючи на зниження кількості проведених у 2012 р. податкових перевірок щодо 2011 р., загальна кількість підприємств Львівської обл., перевірених податковими органами у 2012 р., залишається значною – 37,2 %. З них документальними перевірками було охоплено 14 % суб'єктів господарювання області [11]. Динаміку кількості документальних перевірок підприємств цього регіону, проведених податковими інспекторами Головного управління Міністерства доходів і зборів у Львівській обл. у 2007-2012 рр. (у розрізі видів документальних перевірок), відображено на рис. 2.

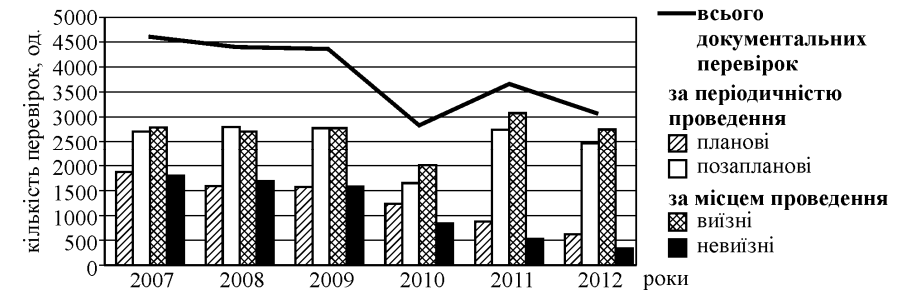

Рис. 2. Динаміка кількості документальних перевірок підприємств Львівської обл., проведених податковими інспекторами Головного управління Міністерства доходів і зборів в 2007-2012 рр. (у розрізі видів документальних перевірок) (складено за даними [3-8])

Серед проведених у 2012 р. документальних перевірок значну питому вагу становили позапланові – 80 % (рис. 2). Незважаючи на деяке зменшення частки охоплення документальними перевірками підприємств області у 2012 р. відносно 2011 р. (-3,8 в.п.), частка позапланових документальних перевірок зросла (+4,5 в.п.), що зумовлено насамперед розширенням Податковим кодексом України підстав для проведення цього виду перевірок. Зокрема, позапланові перевірки, серед іншого, можуть здійснюватися на підставі отримання інформації про ухилення податковим агентом від оподаткування виплаченої (нарахованої) найманим особам (зокрема без документального оформлення) заробітної плати, пасивних доходів, додаткових благ, інших виплат та відшкодувань, що підлягають оподаткуванню, зокрема внаслідок не укладення платником податків трудових договорів з найманими особами згідно із законом, а також здійснення особою господарської діяльності без державної реєстрації [1]. На цій підставі перевірка проводиться одразу, без попереднього надсилання платнику податків відповідного запиту, що нівелює можливість платника податків надати пояснення. Разом з тим, не врегульованим залишається питання про джерело та засоби надання такої інформації, а також про способи та методи перевірки її достовірності.

Крім того, проблемним залишається питання щодо організації та проведення планових документальних перевірок суб'єктів бізнесу. Зокрема, до прийняття Податкового кодексу такі перевірки здійснювалися не частіше одного разу на рік, незалежно від того, який платник перевіряється. Ст. 77 Кодексу вперше було передбачено проведення документальних планових перевірок відповідно до плану-графіка, а їх періодичність визначається залежно від ступеня ризику діяльності платників податків: високий, середній та незначний. При цьому, до плану-графіка включаються платники податків з незначним ступенем ризику не частіше, ніж раз на три календарних роки, з середнім – один раз на два календарних роки, з високим – один раз на календарний рік. Проте, практична реалізація лібералізованих умов включення платника податків до плану-графіка проведення перевірки ускладнюється недосконалістю критеріїв розподілу суб'єктів господарювання на групи ризику. Зокрема, відповідно до Методики розроблення критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) [9] до високого ступеня ризику повинно бути віднесено до 10 % суб'єктів господарювання, до середнього – до 30 %, до незначного – понад 60 %. Однак у Львівській обл. до підприємств з високим рівнем ризику несплати податків упродовж 2007-2012 рр. було віднесено в середньому 50 % суб'єктів господарювання – юридичних осіб, результатом чого стало тотальне охоплення підприємств податковим контролем (протягом 2007-2012 рр. податковими перевірками охоплено в середньому 43,5 % підприємств області).

Тому, на шляху до підвищення ефективності документальних перевірок актуальними, на наш погляд, є:

- а) вдосконалення ризикоорієнтованої системи відбору платників податків до перевірок та активне її використання з метою зосередження уваги контролюючих органів на платниках податків, які характеризуються високим ступенем ризику ухилення від оподаткування;
- б) врахування при складанні планів-графіків проведення документальних перевірок виду та характеру діяльності підприємства, його галузевої приналежності, результати попередніх перевірок тощо.

Податковим кодексом у редакції від 2013 р. передбачено можливість податкових органів здійснювати документальну невізну позапланову електронну перевірку (далі – електронна перевірка) – проводиться на підставі заяви, поданої платником податків з незначним ступенем ризику, до контролюючого органу, в якому він перебуває на податковому обліку. Наказом Міністерства доходів і зборів України від 03.06.013 р. №143 "Про затвердження Порядку подання платником податків заяви про проведення документальної невізної позапланової електронної перевірки та прийняття рішення територіальним органом Міністерства доходів і зборів України про проведення такої перевірки" [13] встановлено особливості проведення зазначених перевірок. Однак законодавством чітко не вказано особливостей, методики та терміну проведення електронної перевірки; умов та порядку надання платниками податків інформації, необхідної для здійснення електронної перевірки; порядку використання посадовими особами податкових органів інформації, необхідної для здійснення електронної перевірки. Варто відзначити, що впровадження електронної перевірки, при умові усунення зазначених законодавчих лакун, сприятиме налагодженню партнерських взаємовідносин між державою та бізнесом. Крім того, на шляху підвищення якості та ефективності податкового контролю, зниження адміністративного навантаження на бізнес доцільно законодавчо закріпити можливість здійснення й документальної невізної планової електронної перевірки. Серед іншого, це дасть змогу:

1. Здійснювати якісний відбір платників податків до проведення документальних перевірок.
2. Контролювати платника податків дистанційно, мінімізуючи втрати його грошових ресурсів та часу, через звільнення останнього від особистого відвідування органів Міністерства доходів і зборів України та мінімізації спілкування з їх працівниками.
3. Здійснювати арифметичний контроль показників податкової звітності.
4. В автоматичному режимі формувати електронне повідомлення за виявленими помилками та надсилати його на електронну адресу платника податків. Останній, на підставі отриманого повідомлення, зможе самостійно коригувати податкову звітність без негативних наслідків у вигляді застосування штрафних санкцій податковими органами.
5. Формувати акт відповідної перевірки в автоматичному режимі.

Враховуючи зростання частки податкової звітності, поданої в електронному вигляді, у загальній кількості поданої податкової звітності платниками ПДВ у Львівській обл. у 2013 р. щодо 2010 р. більш ніж у 2,5 рази та поступовий перехід на електронне звітування інших категорії платників податків (зокрема, станом на 01.10.2013 р. засобами телекомунікаційного зв'язку звітувалося 35 % платників єдиного соціального внеску, а в грудні 2013 р. – 82 %), зазначені вище заходи покликані мінімізувати вплив людського фактора на контрольно-перевірочний процес.

Дієвість та ефективність електронних перевірок повинні забезпечуватися наявністю спеціального програмного забезпечення, чіткого алгоритму та відповідних методичних рекомендацій щодо їх здійснення. Відтак, на шляху інтеграції України до світового співтовариства потрібно гармонізувати чинне вітчизняне податкове законодавство із загальноєвропейськими нормами, удосконалити організаційно-методологічні підходи до функціонування податкової системи, зокрема

у сфері здійснення податкового контролю. Крім того, доцільно запровадити політику пріоритету попередження податкових правопорушень, а не покарання за їх вчинення. А визначальними передумовами протидії корупції під час здійснення контрольно-перевірочної роботи є високий рівень правової грамотності платників податків, зокрема їх поінформованість про процедуру і правила проведення документальних перевірок, розвиток інституту громадського контролю, зміна ментальності, аксіологічних засад та суспільної нетерпимості до корупційних проявів, запровадження дієвих механізмів неухильного та невідбиркового застосування антикорупційного законодавства (без пільг і привілеїв залежно від майнового стану, соціального походження, політичної чи партійної належності) до податкових інспекторів, які вчиняють протиправну діяльність у процесі проведення контрольно-перевірочної роботи.

Висновки. Розбудова відвертого та конструктивного діалогу з представниками бізнес-спільноти з метою створення сприятливого бізнес-клімату – це стратегічний вектор роботи вітчизняних податкових органів, задекларований Планом розвитку Міністерства доходів і зборів України на 2013-2018 рр. Для цього важлива, насамперед, гармонізація взаємовідносин між платниками податків та податковими органами у процесі здійснення податкового контролю на принципах довіри, соціальної відповідальності та солідарності. Перевага має надаватись методам превентивного та автоматизованого податкового контролю, розвитку масово-роз'яснювальної та просвітницької роботи, удосконаленню наявних та впровадженню нових прогресивних електронних сервісів для обслуговування платників податків. Врахування наведених у роботі аргументів, зокрема щодо активізації електронного податкового контролю, зменшить адміністративний тиск на вітчизняний бізнес, дасть змогу істотно спростити документообіг та інформування платників податків про особливості організації та проведення податкових перевірок.

Література

1. Податковий кодекс України (зі змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Даниленко О. Документальна планова перевірка органами ДПС. Всі за і проти / О. Даниленко. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.finsettings.com>.
3. Звіт про виконання Плану основних питань економічної та контрольної роботи Державної податкової служби у Львівській області на 2007 рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://lv.minrd.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/>.
4. Звіт про виконання Плану основних питань економічної та контрольної роботи Державної податкової служби у Львівській області на 2008 рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://lv.minrd.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/>.
5. Звіт про виконання Плану основних питань економічної та контрольної роботи Державної податкової служби у Львівській області на 2009 рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://lv.minrd.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/>.
6. Звіт про виконання Плану основних питань економічної та контрольної роботи Державної податкової служби у Львівській області на 2010 рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://lv.minrd.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/>.
7. Звіт про виконання Плану основних питань економічної та контрольної роботи Державної податкової служби у Львівській області на 2011 рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://lv.minrd.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/>.
8. Звіт про виконання Плану основних питань економічної та контрольної роботи Державної податкової служби у Львівській області на 2012 рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://lv.minrd.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/>.

9. Методика розроблення критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю): Постанова Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р., № 752. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/752-2013-p>.

10. Найденко О.Є. Податковий контроль : навч. посібн. / О.Є. Найденко. – Харків : Вид-во Вид. ХНЕУ, 2012. – 224 с.

11. Офіційний сайт Головного управління Міністерства доходів і зборів у Львівській області. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://lv.minrd.gov.ua/>.

12. Про державну податкову службу України: Закону України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 6. – С. 37.

13. Про затвердження Порядку подання платником податків заяви про проведення документальної невідомої позапланової електронної перевірки та прийняття рішення територіальним органом Міністерства доходів і зборів України про проведення такої перевірки: Наказ Міністерства доходів і зборів України від 03.06.013 р., № 143. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0950-13>.

14. Просолов М.О. Види податкових перевірок: досвід визначення та новели законодавства / М.О. Просолов // Право та управління. – 2011. – № 1. – С. 339-346.

Мельник М.И., Леуцх И.В. Документальная проверка в системе налогового контроля: концептуальные основы организации и практика применения

Исследованы процессы организации и осуществления налоговых документальных проверок в Украине. На основе полученных результатов исследования, с целью поиска путей перехода от принудительного взыскания налогов и сборов налоговыми органами к предоставлению сервисных услуг по обслуживанию налогоплательщикам, систематизированы рекомендации по организационному механизму совершенствования контрольно-проверочной работы отечественных налоговых органов с учетом прогрессивных современных тенденций в контрольной сфере, в частности, путем активизации электронных форм документальных проверок.

Ключевые слова: налоги, администрирование налогов, налоговый контроль, налоговая проверка, документальная проверка.

Melnyk M.I., Leschukch I.V. Documentary Check in the Tax Control: the Conceptual Framework of Practice and Application

The processes and the implementation of tax inspections documented in Ukraine are investigated. Based on the survey results, with a view to finding ways to transition from forced collection of taxes and fees to the tax authorities providing services of taxpayer service, recommendations for improving the institutional mechanism of control and inspection work of local tax authorities concerning advanced modern trends in the control area, in particular by enhancing electronic forms of documentary checks are systematized.

Key words: taxes, tax administration, tax control, tax audit, documentary review.

УДК 336.144:368

Проф. Б.А. Карпінський, канд. екон. наук; аспір. В.О. Григоренко – Львівська державна фінансова академія; адвокат О.Б. Карпінська – Адвокатське об'єднання "Карпінська і партнери", м. Львів

ФІНАНСОВО-РЕСУРСНІ ВТРАТИ УКРАЇНИ ВІД ДІЙ ДЕРЖАВИ-АНЕКСОРА (ЧАСТИНА I)

Вперше наведено визначення держави-анексора та синтезовано варіант оцінювання фінансових втрат після дій держави-анексора через використання методики оцінювання фінансового потенціалу території, зокрема на основі його активної частини завдяки прийняттю управлінських рішень.

Обґрунтовано, що, крім прямих фінансових втрат за рахунок анексії Криму, Україна зазнає значних втрат опосередковано. Насамперед відбулося поглинання державою-анексором частини її природно-кліматичних ресурсів та перспективних газових родовищ.